

A kódex és a precedens jogforrási jelentősége az európai és a magyar magánjog fejlődésében

I. A kódex és a precedens jogforrási jellemzőiről

II.

A **kódexnek**, mint különleges, teljes, tartós, jövőbeni, jogbiztonságot szavatoló szabályozásra irányuló törvénynek, hosszú hagyománya van, mind az európai, mind a magyar jogfejlődésben.

Eredetileg, a köztársaságkori *római jog* inkább precedensjog (bírói esetjog) volt, mint a jogalkotó által meghozott kódexjog. A római jog iustinánusi, azaz császári korszakában, akkor, amikor a nyugatrómai birodalom hanyatlani kezdett, a kódexjog felé fordult.¹ Igaz, a nyugat-római birodalom „virágzása” idején is voltak kódexek. (*Collatio legum mosaicanorum et romanorum*). A nyugat- és keletrómai (bizánci), Iustinianus-i korban (i.sz. u. VI-VII. sz.) alakult ki a kódex fogalma (eleinte mint nem szisztematizált törvények gyűjteménye), és rendeltetése (szabályozási céllal). Az európai kódexjog fejlődésmenté a római jogi hagyományokon alapul, ez egyaránt elmondható a magyar kódexjogra is.²

* Szalma József, az MTA doktora (DSC); a Miskolci egyetem tiszteletbeli doktora (Dr. H.c.); akadémikus, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja; az Újvidéki Egyetem Jogi Karának nyugalmazott rendes egyetemi tanára; a Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Karának egyetemi tanára, professzor emeritus, Budapest

¹ Ld. FÖLDI András, HAMZA Gábor, A római jog története és intézményei, Eszterházy Károly Egyetem, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2018, 56. o., 181. p., 61-63. o., 207-213.széjjezet..

² Ld. HAMZA Gábor, Az európai magánjog fejlődése, Budapest, 2002, 177.o. Ld. továbbá, ZLINSZKY János, A XII. táblától a 12 ponton át a magánjog új törvénykönyvéig, Budapest, 2015, 238.o. Az új magyar Ptk. romanista elemeiről, ld. FÖLDI András, Az új Polgári Törvénykönyv és a római jogi tradíció, in: Ad geographiam historico-iuridicam ope iuris romani colendam, Studia in honorem Gábor HAMZA, ELTE Eötvös kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2015,176-188.o.; HAMZA Gábor, A modern jogrendszerek tagozódása és a római jogi tradíció, Állam- és Jogtudomány, 2005/, 46-1-2- sz.,1-30.; HARMATHY Attila, A jogágak szerepe – a rendszerváltozás, in: Ad geographiam historico-iuridicam ope iuris romani colendam, Studia in honorem Gábor HAMZA, ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2015, 189-202. o.; HAMZA Gábor, A magyar magánjog (polgári jog) kodifikációja és a római jogi hagyomány, in: Studia in honorem Lajos Vékás, szerk. LAMM

A *rendi jogfejlődés* idején (egészen a XVII. századig), a kódexek az *egész, köz- és magánjogot* tartalmazták (ius publicum, ius privatum, ius gentium), tehát teljességre törekedtek.³ Utóbb azonban, polgári azaz a polgári jogegyenlőségi korszakban (a XIX. és XX. századi kodifikációkban) a kódex csupán *egy jogág* (pl. büntető, polgári jog) alapvető szabályainak *egy törvénytestben való szisztematikus írásba foglalását* jelentette, rendszerint *egyszerre* és nem részenként *hatályba lépve*. Szemben az *íratlan szokásjoggal* (fr. cotumes, n. Gewohnheitsrecht).

Kezdetben, a kódex szabályozási módszere *kazuisztikus*, esetszerű volt, majd a késő feudális korszak és a polgári korszak hajnalán, a kódexek *rendszerbe foglalt, általános normákon és jogintézményeken* alapuló szabályozási módszert követtek.

A középkorban, különösképpen ennek késői szakaszában, a világiak mellett, számos *egyházi jogi* kódex jött létre,⁴ a morális teológia tanításaira (aquincói Szt. Tamás) alapozván. A történelmi Magyarországon, az 1896. évi családi jogi, azaz házassági törvény hatályba lépéséig a házasság kizárólag az egyházak, mint hiteles helyek hatáskörébe tartozott. A magyar jogfejlődésben különleges jelentősége volt *Werbőczy Tripartitumának* (1514, majd 1517), mely részben az írott, részben az íratlan korabeli szokásjogot rögzítette, továbbá a királyi rendeleti jogot, valamint e kettőnek viszonyát. A Tripartitum jellemzője, hogy tartalmazza mind a köz- mind a magánjog alapjait, ilymódon teljességre törekedvén.⁵

Vanda, SAJÓ András., HVG/ORAC, Budapest, 2019, 130-138.o.; SZALMA József, A római jog és hatása a modern jogok fejlődésére, Magyar Tudomány, MTA, Budapest, 2016/2. sz., 251-256.o.

³ SCHMIDT, Unterscheidung von Privatrecht und öffentliches Recht, Archiv für die zivilistische Praxis, 194, p. 329; ENNECERUS- NIPPERDEY, Allgemeiner Teil des bürgerliches Rechts I (1959), II (1960), I, 228. o.; GSCHNITZER, Geschichte des europäischen Zivilrechts im 19. und 20. Jahrhundert entwickelt am Beispiel des österreichischen ABGB, Juristische Blätter, 1960, 216. o.; BYDLINSKI, Privatrecht und umfassende Gewaltenteilung, Festschrift für Wilburg, 1975, 53.o.

⁴ A ius canonicum (kánonjog) külön gyűjteményekben öltött testet, már a II. III. században. Ld. ERDŐ Péter, Egyházjog, Budaöpest, 2003, u. ő, Az egyházjog forrásai, Budapest, 1998; HAMZA Gábor, A corpus Iuris Canonici kialakulásának története, Jogtudományi Közlöny, 53 (1998).

⁵ Ld. HAMZA Gábor, Werbőczy Hármakönyvének jogforrási jellege, Jogtudományi Közlöny, Budapest, 2003, 48; uő, A Tripartitum mont jogforrás, Degré Alajos Emlékkönyv, uő, Werbőczy István, in: HAMZA Gábor SIKLÓSI István (szerk.), Magyar Jogtudósok, 5. kötet, Budapest, 2015; FÖLDI András, A római személyi és családi jog hatása a Tripartitumra, Jogtudományi Közlöny, Budapest, 1993, 48.; WERBŐCZY István, Tripartitum, Téka Könyvkiadó, Budapest, 1990.

A polgári korszakban, különösképpen a *történeti iskola* /Karl Friedrich SAVIGNY (1779-1891), Georg FRIEDRICH PUCHTA (1798-1846)/, a *természetjogi iskola* /Hugo GROTIUS (1583-1645), Christian THOMASIIUS (1655-1728), Theodor MOMMSEN (1817-1905), Christian WOLFF (1679-1754)/ és a *fogalmi jogudományi iskola* (Begriffjurisprudenz), /Alois BRINZ (1820-1887), Bernhard WINDSCHEID (1817-1892), Heinrich DERNBURG (1829-1907)/; a *pandektisztika* /Samuel STRYK, (1640- 1710), Anton Friedrich Justus THIBAUT (1772-1840) / gyakorolt hatást az ebben a korszakban létrejövő kódexekre, beleértve a német BGB első tervezetét.⁶

A kódex maradéktalanul *írott jog*. Ezzel szemben, a szokásjogra jellemző, hogy íratlan, kivéve, amikor inkorporálták (bekebelezték) a kódexbe, ahogyan ez Werbőczy Tripartitumában megtörtént.

A polgári jogi kódex, azon kívül, hogy *teljességre* törekszik és *általános* szabályokat tartalmaz, a polgári korszaktól kezdődően, *jövőbeni hatályt* fejt ki, kizárván a visszaható hatályt, tiszteletben tartván a korábbi törvény alapján jogszerűen szerzett jogokat. Werbőczy kódexében elvileg az újabb törvénynek, vagy szokásnak ad előnyt.

A kódexek *tartalmukat* illetően, különösképpen a XIX. - XX. századi fogantatásúak, *szisztematikusak*, a jogintézményeket rendszerbe foglalják. (Ilyen pl. a Friedrich Carl von SAVIGNY nevével és nyolckötetes könyvével - System des heutigen römischen Rechts, Berlin, 1840-1849) fémjelzett **pandecta rendszer**, az usus modernus pandectarum⁷, amelyet a német BGB (1896), követ leghűebben. Ilyen volt továbbá a magyar 1928. évi magyar Mtj. javaslat is, de jórészt az új magyar Ptk. (2013) is. E rendszernek kiemelkedő (történeti iskolához tartozó) német **művelői** Theodor MOMMSEN, Friedrich PUCHTA, Bernhard WINDSCHEID, Rudolf von IHERING, francia hívei pedig Joseph POTHIER (1699-1772), a francia Code civil megalkotására, műveivel gyakorolt hatásának

⁶ Ld. FÖLDI András, HAMZA Gábor, A római jog története és intéllúciói, Eszterházy Károly Egyetem, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2018, 133-135.o.; PESCHKA Vilmos, Thibaud és Savigny vitája, Állam- és Jogtudomány, 17 (1974); HAMZA Gábor – SAJÓ András, Savigny a jogtudomány fejlődésének keresztútján, Állam- és Jogtudomány, 23 (1983).

⁷ Ld. erről pl. FÖLDI András, HAMZA Gábor, A római jog története és intéllúciói, Eszterházy Károly Egyetem, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2018, 134- 138. o., 457 - 472. p.

tekintetében⁸, egyfajta közvetett kodifikátora, Charles Marie TOULLIER, továbbá a francia származású, de német jogi karokon, pl. Heidelbergben oktató THIBEAUD és mások voltak. E rendszer tartalmazza az *általános részt*, a *kötelmi jogot*, a *dologi jogot*, *családi jogot* és az *öröklési jogot*.

Közben kifejlődött a *kódexen kívüli külön magánjog* elmélete (Sonderprivatrecht), mely vagy azért, mert sajátos, atipikus, vagy azért, mert változó jogként, vagy közjogi és magánjogi elemeket tartalmazó jogként mutatkozik meg, a kódexen kívüli magánjogot emeli ki, persze, a kódex-szel szoros kapcsolatban, amilyen a kereskedelmi jog, a munkajog, orvosjog, biztosítási jog, stb.⁹

Habár a *kereskedelmi jog*, melynek kodifikálására a XIX. sz. második felében kerül sor, pl. a francia Code de commerce, vagy az osztrák és a német kereskedelmi törvénykönyv, mind státusz- részben, mind dinamikus, azaz szerződési jogi részében, szerves alkotó eleme a polgári, azaz a magánjognak, a sajátosságok miatt, leggyakrabban *külön kódexekben* szabályozottak. A hatályos magyar Ptk. inkorporálta mind a kereskedelmi jog státusz-részét, mind dinamikus (egyres kereskedelmi szerződések) részt is.¹⁰ Ezzel szemben, az 1928. évi Mjt. nem tartalmazta a kereskedelmi jogot. Vannak tehát a főszabály alól, mely a különtörvényi megoldást követi, bőven kivételek, amilyen a hatályos magyar Ptk. és a svájci Kt, a holland Ptk., amelyekben a kereskedelmi jog a polgári jogi kódex szerves részét képezi. Igaz, hogy a kereskedelmi jog különállása, mely

⁸ Joseph POTHIER, Traité des Obligations, Paris, 1761. Pothier a római jogot természetjogként minősítette.

⁹ Franz BYDLINSKI, Sonderprivatrechte – Was ist das?, Festschrift für Kastner, 1992, 71. o.; u.ő., Handels- und Unternehmensrecht als Sonderprivatrecht, Wien, 1990.

¹⁰ A hagyományos magyar kötelmi jogban GROSSCHMID Béni vitatta a kereskedelmi jog különállását, kiindulva abból, hogy a különállás a rendi jog idején alakult ki, a kereskedők kiváltságos státuszigénylése miatt, a modern jogegyenlőségen alapuló kodifikációs jogban, erre a különállásra nincs szükség, ld. in: Kereskedelmi jogunk különválásáról, in: Magánjogi tanulmányok, 1. kötet, Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1901, 719-725. o. Az új Ptk. kereskedelmi jog inkorporálására irányuló jogfelfogást, ld. VÉKÁS Lajos, Az új Ptk.- előkészítése, in: Polgári jogi kodifikáció – Korszerűsítés vagy korszakváltás?, IV. TDK Konferencia, 2000. 11. 10-12, szerk. BODZÁSI Balázs, ELTE ÁJK, Budapest, 2001, 1548. o.; VÉKÁS Lajos, Szükség van-e a kereskedelmi magánjogra? Magyar Jog, XLV (1998), 705-714. o.; GÁRDOS Péter - HOCHACKER Péter, Kodifikációs és jogharmonizációs kérdések a gazdasági jog területéről, Polgári Jogi Kodifikáció, 2001/4-5, 5758. o.; DAMJÁN Éva, A polgári jog és a kereskedelmi jog szerkezetéről, Magyar Jog, XXXVIII, 1991, 751. o.

kezdetben, a rendi korszakban valósult meg, a privilégiumokat megszerző kereskedők igénye miatt jött létre. A kereskedelmi jognak ebből a hagyományból fakadó, polgári jogi kódextól való különállása a jogegyenlőségi korszakban a jogegyenlőségen alapuló polgári jogi kódexektől már nem volt indokolt. Azonban az is igaz, hogy a polgári korszakban fogant külön kereskedelmi kódexekben immáron nem a privilégiumokon, hanem a kereskedelmi jog sajátosságain van a hangsúly, pl. a szokványok alkalmazása, inkorporálása. Ezen kívül a kereskedelmi kódexek polgári korszakban való további különállása a kódexhez képest, enyhült, azáltal, hogy amennyiben a kereskedelmi kódex mást nem írt elő, a Ptk. szubsidiárius alkalmazására került sor. A kereskedelmi jogi kódexek különállását támogató modern kódex-jogban a kereskedelmi szerződések sajátosságain van a hangsúly (pl. az általános üzletkötési feltételek a szerződésnek részévé válnak). Nemkülönben, a modern kereskedelmi jogban jelentős a nemlojális, azaz tisztességtelen verseny tilalma, a fogyasztóvédelem, stb. Az új magyar Polgári Törvénykönyv kodifikációs időszakában már hatályba lépett a SÁRKÖZY Tamás¹¹ professzor által támogatott Gt.-t, azaz a gazdasági társaságokról szóló külön törvényt (2006)¹², de végül is a VÉKÁS Lajos akadémikus professzor vezette Kodifikációs Főbizottság, jelentős módosításokkal, inkorporálta, integrálta, bevitte a Ptk-ba.¹³ Sajátosságnak minősíthető, hogy az új Ptk. a *személyek jogáról* szóló könyvében a gazdasági társaságok mellett, szabályozza az egyéb

¹¹ SÁRKÖZY Tamás, A társasági törvény előkészítéséről, jellegéről, hatásairól, 30 év múltán, *Gazdaság és Jog*, Budapest, 27. évf., 2019/2. szám, 5-12. o.; SÁNDOR István, A társasági jog fejlődése az első Gt.-től a Ptk-ba való integrálásáig, *Gazdaság és Jog*, 27. évf. 2009/2. szám, 13-18. o.

¹² A 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról. E törvény 1. paragrafusának meghatározása szerint, szabályozta a Magyarország területén székhellyel rendelkező gazdasági társaságok alapítását, szervezetét, működését, a társaságok alapítóinak, illetve tagjainak (részvényeseinek) jogait, kötelezettségeit, továbbá felelősségét, valamint a gazdasági társaságok formaváltását, egyesülését, szétválását és jogutód nélküli megszűnését.

¹³ A Ptk. 2014. március 15.-én lépett életbe (hatályba), a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (j Ptk.) alapján. Ezzel hatályát veszítette az 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) illetve a Gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (Gt.), mégpedig a Ptk-ról szóló 2013. évi V. törvény hatályba léptetésével összefüggő átmeneti felhatalmazó rendelkezéseiről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény alapján.

jogi személyek jogállását, beleértve a egyesületek, szövetkezetek és köztestületek jogi státuszát.¹⁴ Ezen belül, megkülönbözteti a természetes személyekhez fűződően, a *személyiségi jogokat* és ezeknek a vagyoni jogosultságokkal egyenrangú oltalmát. Olyan alapvető jogokról van szó, mint az élet, az emberi méltóság, a testi épség és a szabadság, melyek szorosan a személyiséghez tapadóak, születéstől kezdve szavatoltak, amelyek nem forgalmazhatóak. Megsértésük esetén, jogi oltalmuk, az új magyar Ptk-ban, a sérelem megállapításától, abbahagyásra való kötelezésén keresztül a nemvagyoni (sérelemdíj)¹⁵ és vagyoni kár térítéséig terjednek.

A *munkajog* a XX. század során jelentős változásoknak volt kitéve. A német szabályozás és elmélet a klasszikus munkajog alatt a BGB-ben szabályozott munkaszerződést érti, mígnem a munkaszerződéssel, a munkáltató és az alkalmazott, azaz munkavállaló között létrejövő munkaviszonyhoz fűződő, kötelező szociális jogosultságok köre (társadalombiztosítás, egészségbiztosítás, gyakorta munkahelyi balesetbiztosítás) közjogi jellegénél fogva, nem tartozik a szoros értelemben vett a magánjoghoz és szociális jogként szerepel. Gyakorlatilag a német jogfelfogás szerint a „munkajog” szociális jog. A munkaszerződésen alapuló munkajogviszony pedig a polgári jog körébe tartozik. A rendszerváltó országokban, így Magyarországon is, annál fogva, hogy a kódexen kívüli törvényként megmaradt a Munka törvénykönyve¹⁶, ebben a munkaszerződéssel, a munkajog alatt értendők mind a magánjogi, mind a közjogi (szociális jog) jogviszonyok. A magyar jogirodalomban a kodifikációs időszakban voltak érvelői (PRUGBERGER Tamás, SZALMA József)¹⁷ annak, hogy

¹⁴ SÁNDOR István (szerk. és szerző), *Jogi személyek, Gazdaság és Jog (Jogi szakkönyvek)*, Patrocínium, Budapest, 2016, p. 525.

¹⁵ SZALMA József, *Sérelemdíj – és a személyiségi jogok megsértésének magánjogi szankciói az európai és a magyar jogban*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, p. 285.

¹⁶ A munka törvénykönyvéről szóló 2016. évi I. törvény. Ld. ennek kommentárját, a munkajogi kódexek összehasonlító táblázatával: NÁDAS György, et al., *Opten Informatikai Kft*, Budapest, 2016, 1150.

¹⁷ PRUGBERGER Tamás, SZALMA József, *A munkaviszonyra irányuló szerződés és az új Ptk*, *Gazdaság és Jog*, Budapest, 2012/10. sz. 4-17.o. Ld. továbbá, SZALMA József, *A munkaszerződés, szolgálati szerződés és a kollektív szerződés*, *Magyar Jog*, 2014/1. sz. 52-57.o.; uő, *A munkaszerződés, a szolgálati szerződés és a kollektív szerződés*, *Jogtudományi Közlöny*, 2014/7-8. sz., 373-378. o.; uő, *A munkahelyi találmányi jogról*, *Jogtudományi Közlöny*, 2006/1, 9-19.o.; u.ő, *A szolgálati és alkalmazotti találmány a magyar jogban*, *Magyar Jog*, 2005/8. sz. 77-81.o.

a munkaszerződést be kell vinni a Ptk-ba, annál inkább, mert ezt a jogbiztonság céljából, a legtöbb kódex, a német BGB, az osztrák OPt., a svájci Kt., stb. maradéktalanul és joggal szabályozza. Ezekben megkülönböztetést és külön nevesítést nyert a 1. *munkaszerződés* (Arbeitsvertrag), mint a vállalkozó, azaz a munkáltató és a munkavállaló közötti munkaviszonyt létesítő szerződés, mely rendszeres, tartós vagy ideiglenes munkavégzést jelent, mely nem feltétlenül eredménykötelem; 2. a *szolgálati szerződés* (Dienstvertrag), mely rendszerint a közszolgálatban végzett munkaviszonyt jelenti, pl. a dolgozónak a közigazgatásban való alkalmazását és munkaviszonyát szabályozza, amely az állam vagy állami szerv, valamint a munkavállaló, vagy alkalmazott között jön létre; 3. a *vállalkozói szerződés*, melynek célja valamilyen eredmény létrehozását célozza meg, pl. épület megépítését és ennél fogva eredménykötelem. Ezek *egyedi* munkaszerződéseknek számítanak és szerves részeit képezik, alaprendelkezési szinten, a kódexeknek. A negyedik kategória a *kollektív* munkaszerződések joga, melyet nyugaton rendszerint a vállalkozások szakszervezetei kötnek meg a munkáltatókkal és egyes munkavégzési kategóriák szerint, a minimálbért szabják meg (Tarifvertrag). Ezt rendszerint külön törvények és nem a kódex szabályozzák. Azzal a svájci sajátossággal, hogy a Kt. mint kódex, még a kollektív munkaszerződések jogát, alapvető szabályait is inkorporálta. Voltak a munkaszerződésnek a (magyar) polgári jogi kódexbe való inkorporálásával szemben álló vélemények, akik azt állították, hogy amennyiben a munkaszerződésnek kódexbe iktatása megtörténne, „kiürülne” a munka törvénykönyve. (Ez kifejezésre jutott egy berlini tudományos tanácskozáson, amelyet a német-magyar jogász- azaz ügyvédi egyesület szervezett meg, melyen e sorok szerzője is részt vett, referátuma meg is jelent német nyelven, képviselvén a német kollégákkal egyetértő álláspontot, hogy a munkaszerződés polgári jogi inkorporálása nem jelenti a munkajog „kiürítését”, mert marad a közjogi jellegű munkaviszonyhoz kapcsolódó és járó szociális jogosultságok köre.¹⁸ Tehát, ha erre a „bevitelre” sor került volna, a Munka törvénykönyve nem ürült volna ki, hiszen a maradék rész, a szociális, közjogi jellegű törvények körében, bőven megmaradt volna, ahogyan ez a német jogban van. A pozitív érvelés ellenére, munkaszerződés bevitelére, Ptk-

¹⁸ József SZALMA, Kodexfrage oder einheitliches Arbeitsrecht im ungarisches Recht, Journal of European History of LAW, Brünn-Brno (CSK), 2013/2. sz. 118-122. o. E szöveg a 2011. évi berlini német- magyar munkajogi kodifikációs tudományos tanácskozáson hangzott el, melyen a szerző meghívott előadó volt.

ba való inkorporációjára mégsem került sor. Maradt az Mt.-ben, szerintem, a hagyományos kódexek vonatkozó rendelkezéseikhez képest nem mindig indokoltan eltérő megoldásokkal. Az Mt.-be foglalt munkaszerződés körében, számos garanciális rendelkezés ellenére (kötelező forma és tartalom, felmondási jogszabályok, stb.) nem biztos, hogy növelte a munkaszerződés intézményének biztonságát. Annál fogva is, mert a Munka törvénykönyve, mint külön törvény, változásnak volt és van kitéve. Ilyetén a munkaszerződések joga is változásoknak kitéve, ami nem szolgálja a munka világában szükséges jogbiztonságot, szabályozási tartósságot. Alapvetően az ún. *munkajogi kárfelelősség* is a polgári jog körébe tartozik, úgy mint különleges kárfelelősségi alakzat. Tulajdonképpen a másért való felelősség egy változatáról van szó, melynél a munkáltató a munkavállaló által, munkavégzés közben harmadik személynek okozott károkért primárisan felelős, és a károkozó szándékosság esetében a károkozó irányában visszakeresettel léphet fel.¹⁹

A másik, a pandecta rendszertől „idősebb” rendszer, melyet egyes klasszikus kodifikációk, pl. az OPtk. (azaz megalkotói, pl. ZEILER) követtek²⁰ az ún. **intitúciós v. hármas rendszer**, mely szintén a római jogi kodifikációs hagyományokra vezethető vissza, lényegében a *személyek, dolgok és keresetek* triászra, miközben, pl. az OPtk. a dolgok alatt nemcsak a dologi jogot, hanem a kötelmi jogot is érti.²¹ Az új magyar Ptk. ezt a rendszert is figyelembe veszi, Személyek. c. könyvében.

Az európai klasszikus polgári kodifikációk kezdeményezési időszakában, pl. a német jogban, voltak olyan kiemelkedő szerzők, pl. SAVIGNY, (*System des heutigen römischen Rechts*, 1840) akik **ellenesték a kódex kidolgozását** és meghozatalát, s szerintük e helyett a római jogi „precedensjogi” hagyományokat kell folytatni, ezeknek a bírói jog

¹⁹ SZALMA József, A munkajogi kártérítési felelősség jogi természete, in: Prugberger Tamás, 80, Miskolci Jogi Szemle, Különszám, Miskolc, 12. évf., 2017, 546-560. o.; uő, A munkajog hatása a polgári jogra, Magyar Jog, Budapest, 2015/3. sz., 182-187. o.

²⁰ Ld. pl. KOZIOL – WELSER/KLETEČKA, *Bürgerliches Recht*, Band I: Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht, 14. Auflage, Manz Verlag, Wien, 2014, 9. o. A szerzők szerint az intitúciós rendszer kettős rendszer, mivel egyfelől a személyi, másfelől a vagyoni jogosultságokat tartalmazza. A keresetek a modern jogban az eljárásjogban és nem az anyagi jogban foglalnak helyet.

²¹ UNGER, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, I: Allgemeiner Teil (1892), II (1892); Armin EHRENZWEIG, *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts I/1: Allgemeiner Teil* (1951); BYDLINSKI in APÁTHY (Hrsg.) *Bürgerliches Recht*, I, Allgemeiner Teil, Wien 2013.; BYDLINSKI, *Grundzüge des Privatrechts*, Wien, 2014.

által továbbfejlesztett változatával. Savigny szerint a kódex „merevíti” a polgári jogot, azon a szinten és elvek alapján, amely a kódex meghozatalának idején volt uralkodó és ilyenén kevés teret ad a jogfejlődésnek.²² Az elsőnek tartott polgári jogi kodifikáció, a francia Code civil (1804) idején túlsúlyba került a kódex szükségessége melletti érvelés (THIBEAUD), - kihangsúlyozván, hogy ez hozzá segít a jogegyenlőség, a jogbiztonság, és a kiszámíthatóság követelményeinek. Ebben a tekintetben az osztrák kodifikációs gyakorlat és elmélet is élen járó volt. Sőt, Wilhelm BRUNEDER, az ismert osztrák jogtörténész az OÁPtK történetének kutatója szerint, a francia törvénykönyvet elveiben és gyakorlatával jóval megelőzte a galíciai (ma ukrán terület, korábban az osztrák magyar monarchia része), polgári törvénykönyv (ami igaz). E törvénykönyv mintegy mintájául szolgált a később meghozott Osztrák Általános Polgári Törvénykönyvnek (1811). Svájc kodifikációs jogfejlődése sajátos volt, mert a Ptk-t nem egyidőben hozták meg, először a Kötelmi törvénykönyvet (1881, 1911), majd jóval később a Ptk. elnevezéssel, ezzel összefüggésben álló, további pandekta rendszer szerinti részeket. Hasonló volt a Holland Polgári Törvénykönyv sorsa is (XXI. sz. eleje), melynek 13 kötetes részeit a törvényhozó időben eltolódóan léptette hatályba. Ennek a hátránya abban mutatkozott meg, hogy az újabban hatályba léptetett kódex-részek megoldásai megkövetelték a szoros összefüggések miatt, az előbb meghozott törvény-részek, könyvek módosítását.

A XIX.-XX. századi **magyar (kodifikációs) jogirodalom** jelentősen hozzájárult a magyar és az egyetemes kódexjogi doktrínához.²³ Így pl. HORVÁTH Pál, az osztrák Ptk. szabályozási módszerét kutatta.²⁴ SZALAY László, akit az Országgyűlés az 1848. évi XV. törvény alapján megbízott az első magyar magánjogi kódex megszerkesztésével (igaz, az események miatt, eredménytelenül), - már 1840-ben foglalkozott a kodifikáció gondolatával.²⁵ Jelentősek DELL'ADAMI Dezső kitűnő, a magyar

²² Ld. SAVIGNY és THIBEAUD vitáját: THIBEAUD, Über die Notwendigkeit eines allgemeinen Bürgerliches Rechts für Deutschland, 1814; SAVIGNY, Vom Beruf unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft, 1814. Savigny ebben elutasítja a kodifikáció gondolatát mivel szerinte ez megakadályozza a jog szerves fejlődését.

²³ Ld. HORVÁTH Attila, A magyar magánjog történetének alapjai, Gondolat Kiadó, Bibliotheca Iuridica, ELTE ÁJK, Jogtörténeti értekezések, 33., sorozatszerkesztő: MEZEY Barna, Budapest, 2006, 171-188.o.

²⁴ HORVÁTH Pál, Szerény bepillantás az osztrák Polgári törvénykönyvbe, Debrecen, 1865.

²⁵ SZALAY László, Codificatio, Budapesti Szemle, 1840.

kodifikációnak szentelt munkái, melyek vizsgálják a régi magyar precedensjog és a modern kodifikációs jog kapcsolatát.²⁶ SUHAJDA János számos tanulmányával járult hozzá a kodifikációs elmülethez.²⁷ A XX. század első felében a kodifikáció elméleti és gyakorlati kérdéseivel, a korabeli magyar civilizáltika legkiválóbb tudósai foglalkoztak, mint TÖRY Gusztáv²⁸, THIRRING Lajos²⁹, SZLADITS Károly³⁰, aki személyesen is részt vett az 1928. évi Mjt. kidolgozásában. Ide tartoznak SZÁSZY SCHWARZ Gusztáv³¹ és, SZÁSZY Béla³² akik vizsgálták a törvénykönyv és a szokásjogi rendszer kapcsolatát, valamint a kódexjog és a precedensjog előnyeit és hátrányait. A kiemelkedő jogtudósok között voltak olyanok is, akik a XX. sz. harmincas éveiben megkérdőjelezték a kodifikáció időszerűségét, mint TÓTH Lajos³³, vagy ZOLTÁN József³⁴, aki az Mjt. bírói gyakorlatra való hatását vizsgálta. Az első teljes kódextervezet (1900) kapcsán RÓSA Ferenc a kódex (stabilizációs) közgazdasági jelentőségét vizsgálta.³⁵ Voltak olyan szerzők is, mint SZLADITS Károly, aki ugyan kodifikációs munkájával elősegítette a kódex (Mjt.) megfogalmazását, ám hatálybalépése elmaradásának okait keresve, ezeket egyfelől a rugalmasnak mutakozó hagyományos precedensjogra, másfelől az OPTk.-nak határon túli alkalmazására való tekintettel láttatta. Szladits, arra volt tekintettel, hogy Trianon után a történelmi Magyarország nagy

²⁶ Dell' ADAMI Dezső, A magyar anyagi magánjog codificatioja, Budapest, 1878; uő, A magyar Polgári Törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány, Magyar Jogászegyleti Értekezések, Budapest, 1885; uő, Magánjogi Kodifikációnk és régi jogunk, Budapest, 1885-1886; uő, Magánjogi kodifikációnk, Budapest, 1887.

²⁷ SUHAJDA János, Tanulmányok a polgári magánjogi codificatio terén.

²⁸ TÖRY Gusztáv, THIRRING Lajos, A Polgári Törvénykönyv tervezete, Magyar Jogászegyleti Értekezések, Budapest, 1913.

²⁹ TÖRY Gusztáv, THIRRING Lajos, A Polgári Törvénykönyv tervezete, Magyar Jogászegyleti Értekezések, Budapest, 1913.

³⁰ SZLADITS Károly, A magyar magánjog vázlatja, I-II. kötet, Budapest, 1937; uő, VIL-LÁNYI Lászlóval, A magyar magánjog bírói gyakorlata 1901-1921., a magyar felsőbbíróóságok elvi döntéseinek gyűjteménye, Budapest, 1928, Magánjog, I-IV. kötet, Budapest, 1938-1940.

³¹ SZÁSZY SCHWARZ Gusztáv, Codificationalis dolgozatok, Budapest, 1902.

³² SZÁSZY Béla, Törvénykönyv és szokásjogi rendszer, Jogállam, Budapest, 19928.

³³ TÓTH Lajos, Magánjogi kodifikációnk időszerűsége, Magyar Jogi Szemle, 1934, uő, Időszerű-e magánjogunk kodifikációja?, Jog, , Budapest, 1935.

³⁴ ZOLTÁN József, A magánjogi törvénykönyv javaslatának felszívódása a bírói gyakorlatba, Jogállam, Budapest, 1933.

³⁵ RÓSA Ferenc, A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének közgazdasági jelentősége, Közgazdasági Szemle, Budapest, 1903.

területei kerültek határon kívülre, váltak más, különböző országok részévé. Ezekben a volt országrészekben az OPTk. volt és maradt mint „jogszabály” hatályban, különösen a „végeken”, pl. a Délvidéken, Erdélyben. Annál fogva maradt, mert ezekben az ún. utódállamokban (volt Cseh-Szlovákia, Románia, Jugoszlávia) nem volt polgári törvénykönyv. Ha az Mjt. hatályba lépett volna, akkor Szladits szerint, megszűnt volna a jogi kontinuitás. Így a XX. század első felének végéig maradt Magyarországon a precedensjogi hagyomány, a bírói jog, olyan jogterületekre nézve, melyek nem voltak külön törvénnyel szabályozva.³⁶ Az új magyar Ptk. (2013) spiritus movense, a hazai kódexjog nemzetközleg elismert tudósa, VÉKÁS Lajos akadémikus volt.³⁷ Az új magyar Ptk. fontos, merőben új útszakaszt jelent a precedensjogtól a kódexjogig tartó hosszú fejlődésmenetben.³⁸ Természetesen, a régi, 1959. évi azaz a korábbi rendszerben fogant magyar kódexnek, is voltak kiemelkedő kodifikációs tudósai, mint EÖRSI Gyula³⁹ akadémikus, VILÁGHY Miklós⁴⁰, NIZSALOVSZKY Endre.⁴¹ A régi Ptk. rendszerváltás utáni módosításaira munkáival jelentős hatást gyakorolt HARMATHY Attila⁴² akadémikus. Beleértve, természetesen, az alkotmánybírói gyakorlatot, mely a régi Ptk. egyes rendelkezéseit hatályon kívül helyezte, mivel ellentétben álltak voltak az új alkotmányi renddel, így kiváltva a régi Ptk. számos módosítását. Római jogi kutatásai alapján az új magyar kódexre, koncepciójára, pl. a pandekta rendszer alkalmazására, közvetetten, tudományos hatás értelmében, különösen a közösségi joggal való harmonizálás ügyében,

³⁶ Ld. SZALMA József, Az osztrák öröklési jogról és hatásairól, I. rész, Magyar Jog, Budapest, 2022/7-8. szám, 415-421. o.; uő, Az „utódállamok” öröklési jogáról, II. rész, Magyar Jog, Budapest, 2022/9. sz., 500-515. o.

³⁷ Ld. SZIKORA Veronika, Vékás Lajos meghatározó jelenléte a Polgári törvénykönyv kodifikációjában, in: Studia in honorem Lajos VÉKÁS szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG/ORAC, Budapest, 2019, 299-308.o.

³⁸ Ld. pl. MENYHÁRD Attila, Az új Polgári Törvénykönyv, in: A magyar jogrendszer állapota, szerk: JAKAB András, GAJDUSCHEK György. MTATKJTI, Budapest, 2016, 322-341.o.

³⁹ Ld. pl. EÖRSI Gyula, Összehasonlító polgári jog, Budapest, 1975, 93.o.

⁴⁰ Ld. VILÁGHY Miklós, A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvének rendszeréről, Jogtudományi Közlöny, 1955/8 sz., 465.o.

⁴¹ Ld. NIZSALOVSZKY Endre, A magánjogi Törvénykönyv külföldi visszhangja, Gazdaság és Jog, Budapest, I, 1929; uő, A családi jog rendjének alapjai, Budapest, 1963, Tanulmányok a jogról, Budapest, 1984.

⁴² Ld. pl. HARMATHY Attila, A polgári jog a változó jogrendszerben, in: Studia in honorem Lajos Vékás, szerk. LAMM Vanda, SAJÓ András, HVG/ORAC, Budapest, 2019, 139-147. o.

HAMZA Gábor akadémikus is jelentősen hozzá járult. Nem utolsó sorban a kódexre jelentős hatást gyakorolt MÁDL Ferenc akadémikusnak Vékás Lajossal együtt írt nemzetközi kereskedelmi jogi munkája, valamint a magyar polgári jogi és kereskedelmi jogi kodifikáció fejlődésmentét bemutató nagyhatású munkája.⁴³

A **szokások** legtöbbször egyes tipikus esetek kapcsán jönnek létre. A kódexek hosszantartó kodifikációs tevékenység eredményeképpen, egyszerre lépnek hatályba, a jogbiztonság és a jogkövetés miatt tartósságra törekednek, míg nem a szokásjogi normák azonos jogi helyzetekre nézve, hosszantartó azonos magatartással alakulnak ki, úgyhogy általánosan elfogadottakká válnak, de idők során változhatnak. Ezért a még Werbőczy által felvetett dilemma kérdése is jogbizonytalanságot okozhat, a régi és az új szokások érvényét illetően. A modern korban minden európai polgári kódexben helyet foglal a szokások bevitele, és jogpótló szerepe, de szigorúan a törvénykönyv adta keretekben. Így a hatályos német, a francia, a magyar kódexjogban csak a jószokások (gute Sitten) válnak a törvénykönyv részeivé. Bírói mérlegelés tárgya, hogy egy szokás „jönnek” azaz alkalmazhatónak minősíthető-e.⁴⁴

A *kártérítési jogban*, a különleges felelősségi alakzatok körében, a kódexek, vagy a kódexen kívüli külön törvényekben jogpótló szerepet nyertek a **professzionális szabályok**, pl. az orvosi, ügyvédi, mérnöki, tanácsadói tevékenység és felelősség körében.⁴⁵ Ugyanis a szakmai tevékenység fokozott gondosságot követel meg. Nem elegendő a diligens pater familias (gondos házigazda) gondossági mércéje, hanem ezt túlhaladónan, ennél szigorúbb, szakmai, hivatási szttenderdek betartása is szükséges, ellenkező esetben, a szakmai tevékenység végzője felelősséggel tartozik az ebből eredő károkért.

A polgári, **jogegyenlőségi korszakban** a kódexek **teljességi funkciója változott**. Ebben a korszakban a polgári jogi kódex már nem

⁴³ Ld. MÁDL Ferenc, Kodifikation des ungarisches Privat- und Handelsrechts, in: Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa, Budapest, 1968.

⁴⁴ A magyar jogelméletben ld. pl. MENYHÁRD Attila, A jöerkölcsbe ütköző szerződések, Gondolat Kiadó, ELTE ÁJK, 2004.

⁴⁵ SZALMA József, Haftung für Rat, Auskunft und Gutachten im ungarischen Privatrecht, Wirtschaft und Recht, 25 (2016/3), 65-70. o.; uő, Haftung für Rat, Gutachten nach europäischem und ungarischem Privatrecht, Annales ELTE ÁJK, Bp., LV 2016, 352-362. o.; u.ő, Haftung für Rat, Gutachten nach serbischem Recht in: WELSER (Hrsg.) Haftung bei Wertpapierveräußerung, Teil 1., Rat und Auskunft, Manz Verlag, Wien, 2016 ; uő, A tanácsadó, a tájékoztató és a szakértő felelőssége, I. rész: Gazdaság és Jog, Bp., 2016/5. sz. 3-5. o., II. rész: Gazdaság és Jog, 2016/6. sz., 3-7. o.

öleli fel mind a magán- mind a közjogot, ahogyan ez a középkori kodifikációkban történt. Szabályozási tárgyában és módszerében is, differenciálódik: Tárgyában olyképpen, hogy elkülönül az anyagi jog az eljárási jogtól, a közjog a magánjogtól. Így jönnek létre az anyagi jog terén polgári jogi, büntetőjogi kódexek, vagy az eljárásjog területén, a polgári perrendtartás és a büntető eljárásjog, úgy mint funkcionális szabályok, amelyeknek a célja az anyagi jogi jogosultságok megvalósításnak bírói útja. Ezek a kódexek szabályozási módszerek tekintetében egymástól lényegesen különböznek. Míg a polgári jogi kódexek a szerződési akaratautonomia biztosítása céljából, főként **diszpozitív** (megengedő), a büntető jogi kódexek (a büntethetőség elv, a nullum crimen sine criminae et sine lege miatt) **imperatív** (kényszerítő) jellegű normákat tartalmaznak. A klasszikus XIX századi nagy polgári kodifikációk (Code civil, 1804, német BGB, 1896, osztrák általános Ptk, 1811), szabályozási módszerük által világosan elválasztják a **köz- és magánjogi** kapcsolatokat. Míg a közjogi szabályozás lényege a felek, amelyek közül az egyik oldal az állam, vagy állami szerv, a másik pedig az állampolgár, amilyen pl. a közigazgatási jogviszony, a szubordináció, azaz a felérendelés által szabályozott, addig a magánjogi kapcsolatokat **a felek egyenrangúságán, mellérendelésén**, koordinálásán alapulnak. A polgári jogi kapcsolatokban (államnak az állampolgárral kötött szerződése, állampolgárnak állami szerv által okozott kár), az állam is koordinált, felelősségét nem mentheti ki törvényhozási vagy államhatalmi szuverenitására hivatkozva. Ez annál fogva valósulhatott meg, mert maga az állam, polgári jogi kódexében meghirdette a polgári jogi kapcsolatokban a mellérendelési elvet. A polgári jogi kódexek csak a magánjogi kapcsolatokat szabályozzák, bárki legyen az adott polgári jogi viszony egyik, vagy másik oldalán. Átfedések ugyan vannak, mert a magánjogi kapcsolatokhoz fűződhetnek közjogi jellegű jogosultságok és kötelezettségek, a főszabályként diszpozitív jellegű magánjogi kódex tartalmazhat közjogi jellegű szabályokat, tilalmakat (pl. az általános károkozási tilalmat), vagy a diszpozitív, megengedő jellegű normák (pl. szerződési szabadság) között szerepelhetnek korlátozások (pl. azt, hogy a szerződés nem állhat ellentétben közrenddel és az imperatív jogszabályokkal).

A modern magánjog kódexek további jellemzője a **tartósságra** való törekvés, azaz a jogbiztonság céljából a **jogváltozás** kivételessége⁴⁶,

⁴⁶ A francia kodifikációs jogirodalomban, ld. pl., MOLFESSIS, Codification à droit constant, RTD civ. (Revue trimestrielle de droit civil), Paris, 2000, 662 o., uó, uo.2004,

továbbá az, hogy az új törvénynek csupán jövőbeni hatálya van, visszamenő hatálya nincs és az az általánosan elismert elv, mely szerint a korábbi törvény alapján jogszerűen szerzett jogosultságot az új törvény nem szüntetheti meg. Pl. ha a régi törvény a házasságkötés formáját egyik módon, az új másik módon szabja meg, a korábbi formában kötött házasság az új törvény szerint is érvényes.

A **precedensjog**, vagy a fél-precedensjog jellemzője, hogy a törvény mellett, a bírói határozatok is jogforrásként szolgálnak.⁴⁷ A legfelsőbb bíróság nemcsak egyedi jogi aktusokat, jogvitákat feloldó határozatokat hozhat, hanem egyedi esetektől függetlenül, általános érvényű elvi állásfoglalásokat is (precedensek), amelyek kötelezőek az alsófokú bíróságokra, hasonlóképpen mint a törvény. Ily módon, az ilyen határozat, a törvény mellett, jogforrásként szolgál. A precedensek, kivéve a magyar jogot, mint jogforrások nem jellemzőek a XIX. – XX. századi európai kontinentális jogrendszerekre, a hatalmi ágak strict elválasztása miatt, mely különösképpen a francia jogban jutott kifejezésre. A Cour de cassation, a legfelsőbb bíróság, csak egyedi rendkívüli perorvoslatok mentén hozhat határozatot, ennek nincs elvi, más esetekre is alkalmazható éle. A funkcionális hatalomági elválasztás fényében ugyanis a bíróság csak alkalmazhatja a jogot, de jogalkotói hatásköre nincs, - ezzel csak a parlament, az országgyűlés rendelkezik. Ha a bíróságnak volna bárminemű jogalkotói hatalma, ez a hatalmi ágak keveredéséhez vezethetne és ilymódon előfordulhatna a jogbizonytalanság, ellentmondás a parlamenti törvényhozási és a bírói jog között.

155 és 1159.o. uó uo, Simplification du droit, codification „dynamique” 2002, 592.o.; MOYSAN, Codification de droit constant et consolidation, AJDA (Actualité juridique Droit administratif), Dalloz, Paris, 2001, 428, JCP (Juris Classeur périodique – Semaine juridique, édition générale, Paris) 2002, I. 147, uó, Équité de droit, JCP, 2001, no 470.; SARGOS, Principes généraux du droit privé dans la jurisprudence de la Cour de cassation, JCP 2001 I. 306, uó, Les piliers de la sagesse du droit, 2015, no 34; GRIEDEL, Principes généraux du droit, D. (Dalloz) 2002., Chron. 228 et 345; BERGEL, Typologie des définitions dans Code civil, RRJ (Revue de la recherche juridique –Droit prospectif), 1986/429; NIORT, Deux siècles de lecture du Code civil; RTD civ. 2005,257; RÉMY, Eloge de l'exégèse RRJ 1982/2, 254.o.; Droits; 1997/26., 3 (Récodification civile); DEUMIER, Le Code civil, la loi et l'ordonnance, RTD civ. 2014, 597.o.

⁴⁷ A magyar kártérítési jog precedenciális gyakorlatát ld. pl., SZALMA József, Einfluss des ABGB an der ungarische Rechtssprechung in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts (Curia), -Präzedenzen zum Schadenersatzrecht in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts, Festschrift für Wilhelm Brauner zum 65. Geburtstag, Rechtsgeschichte mit internationaler Perspektive, Hrsg. Gerlad KOHL, Christian NESCHWARA, Thomas SIMON, Wien, Manz, 2008, 671-685. O.

A kizárólag parlamenti jogalkotási tevékenységből eredő szabályozási jogforrásfelfogástól, eltér mind az angolszász, mind a hagyományos magyar jog. E jogrendszerekre általában az volt a jellemző, hogy a bíróság, amennyiben nem volt törvény, a méltányosság, vagy a szokások alapján döntött a jogvitáról. Többféle precedensjog, precedenstípus ismeretes. Az első az ún. *esetjog*. Ez azt jelenti, hogy jogorvoslati úton beérkező egyedi esetekben hozott jogerős Legfelsőbb Bírósági határozat kötelező az alsó fokú bíróságokra, azonos, vagy hasonló esetekben. A másik típus szerint, a Legfelsőbb Bíróság jogorvoslati úton közvetített egyedi esetektől függetlenül, hozhat *elvi állásfoglalásokat*, melyek kötelezőek az alsó fokú bíróságokra. Az újabb magyar jogban, az Alaptörvény megszabja, hogy a Kúria egyedi esetektől függetlenül, az alsófokú bíróságokra nézve kötelező jogegységi határozatokat hozhat. Erre különösképpen akkor kerülhet sor, ha azonos jogszabály alkalmazása során az alsófokú bíróságok egymástól eltérően értelmeztek azonos jogintézményt. Tehát a jogegységi álláspontok nem képeznek a törvényi joghoz képest „új jogot” nincs „jogalkotói” jellegük, a meglévőt mélyítik, értelmezik, megszabják a *helyles értelmezést*, a *jogegység* biztosítása céljából. Legújabban pedig, úgy tűnik, a jogegységi határozatok is inkább, érveinél fogva, instruktívak, az alsófokú bíróságok ezektől kivételesen eltérhetnek, az eset eltérő körülményeinek külön indoklásával.⁴⁸ Ennek a jogfelfogásnak van nyoma más jogrendszerekben is, arra való hivatkozással, hogy a jogkérdések tekintetében a bírót csak a törvény (szava és szelleme) kötelezi, utasításra nem köteles cselekedni.⁴⁹ Ez alól kivételt képez a jogorvoslati eljárásjog, mely utasíthatja az alsófokú bíróságot, hogy ismétlje meg az eljárást, kiküszöbölve az eljárási hibákat. Az újabb magyar jogirodalomban vannak szerzők, akik úgy gondolják, hogy a jogegységi határozatok alsófokú bíróságokra nézve kötelező helyett instruktívvá váló jellege megkérdőjelezheti a jog egységes alkalmazását.

⁴⁸ Ld. DZSULA Marianna, A korlátozott precedensrendszer és a polgári perrendtartás kapcsolódása, in: Jogászegyleti értekezések, szerk. BODZÁSI Balázs, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022, 288-328. o., jogegységi panasz, ad 298. o. Ld. továbbá, OSZTOVITS András, Törvénymódosítás a bírói joggyakorlat egységesítése - jó irányba tett rossz lépés?, Magyar Jog, 2020/2. szám, 72 - 80.o.; WELMANN György, Kritikai észrevételek a jogegység biztosításának új rendszerével kapcsolatban, Magyar Jog, 2020/11. sz., 648 - 655.o.; BALÁSSY Ádám Miklós, A legfelsőbb bírósági fórum jogegységesítési kötelezettsége érdekében - út a jogállamba, Magyar Jog, 2020/11. sz., 656 - 662. o.

⁴⁹ Ld., SZALMA József, A bírói függetlenségről, in: (szerk. Szalma József), A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken - Csatlakozás az EU-hoz – felkészülés a társadalomban és a tudományban, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 2021, 82-110.o.

A kódexjog előnye, tartós, változatlan voltára tekintettel, hogy **jogbiztonságot** nyújt, hozzá férhető, előre ismert. Kiszámítható az mi a jogszerű, mi a jogellenes. Hátránya az, hogy nem egykönnyen változtatható, akár akkor is, ha a körülmények a jogváltozás szükségére utalnak.⁵⁰ A precedensjog, mint bírói jog előnye, hogy az eset sajátos körülményeire való tekintettel rugalmasabb, előfordulóan méltányosabb, igazságosabb.⁵¹ Hátránya az, hogy nehezen megismerhető, mert a múltban előforduló hasonló esetekben meghozott bírói döntés, mint jogforrás megismerése körülményes.

III. A magyar polgári jogi kodifikáció tendenciális fejlődésmenetéről

A magyar jog hosszú fejlődésmenete során, tendenciálisan **haladt a precedensjogtól a fél precedensjogon keresztül, a kódexjogi jogforrási rendszerig.**⁵² Az első magyar kódextervezet alkotására irányuló országgyűlési (1712-1715) indítványokra az 17815. évi 24. tc.

⁵⁰ Ld. SZALMA József, Kodifikáció vagy (és) inkorporáció, in: Polgári jogi kodifikáció, V. évf. 5. sz., Budapest, 2003,23-27.o.; uő, Mađarsko građansko pravo – Od precedentnog do kodeksnog prava –Razvoj i novi kodeks (Magyar polgári jog- a precedensjogtól a kódexjogig fejlődésmenet és az új Ptk.), in: Podjetje in delo, Mednarodno in evropsko pravo, Revija za gospodarsko delovno in socialno pravo, Ljubljana, 2/2918//XLIV,336-360.o., uő, O kodifikacionom istorijatu mađarskog građanskog prava i o novom Mađarskom građanskom zakoniku (A magyar polgári jog kodifikációs történetéről és az új magyar Ptk.ról), Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, Beograd, vol. 62, 2014/2. sz.

⁵¹ Ld. József SZALMA, in: Einfluss des ABGB in der Rechtsprechung in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts (Curia), Präzedenzen zum Schadersatzrecht in der zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts, im Festschrift für Wilhelm Brauner zum 65. Geburtstag, Rechtsgeschichte mit internationaler Perspektive, G. Kohl, CH Neschwara, Th. Simon, (Hrsg), Wien,Manz, 671.,685. o.

⁵² SZALMA József, Mađarsko građansko pravo – od precedentnog do kodeksnog prava-Razvoj i novi kodeks (Magyar polgári jog a precedensjogtól a kódexjogig – Fejlődésmenet és az új kódex), Podjetje in delo, Revija za gopodarsko delovno in socialno pravo, (Szlovénia, Ljubljana), 2018/2. sz., XLIV évf., 336-360. o.; uő, O kodifikacionom istorijatu mađarskog građanskog prava i o novom Mađarskom građanskom zakoniku (A magyar polgári jog kodifikációs történetéről és az új magyar Polgári Törvénykönyvről), Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, 2014/2. sz., vol. 62.

alapján létre hozott bizottság munkája alapján, készült el egy nagy terjedelmű Novum Tripartitum elnevezésű kódex-tervezet.⁵³ A XIX. század második felében a rész-, majd a XX. század első felében a teljes polgári jogi kódexek tervezeti és javaslati megalkotása történik, de hatályba lépésük hiányában a résztörvények szabályoznak, joghézag esetében pedig a bírói jog érvényesül. Így egyfajta kettősség: a törvényi és a bírói jog jellemzi a jogforrási rendszert. A magyar jogelmélet kiemelkedő tudósai és kodifikátorai, a XX. század fordulóján és első felében, mérlegelve a kódexjog és a precedensjog tapasztalati előnyeit és hátrányait, egyértelműen a kódexjog mellett voksolnak, figyelemmel a jogbiztonság követelményeire. *Szladits* Károly szerint „a jogbiztonság kívánalma továbbá a jogalkalmazás egyenletessége (fontos mert): kiki bízhat abban, hogy hasonló tényállások esetén hasonló döntésre számíthat. De ennek az egyenlő elbánásnak legfőbb biztosítója a bírónak a törvény - s általában a jog tisztelete. A bírónak nemcsak a világos törvényt nem szabad önkényesen félre tennie, hanem tartózkodnia kell a bírói gyakorlat megokolatlan ingadozásaitól is.”⁵⁴ *Szászy –Schwarz* Gusztáv is a kódex- azaz törvényen alapuló jogforrási rendszert előnybe helyezi a precedensi jogforrási rendszerrel szemben: „Képzeljünk egy tökéletes törvényhozót és egy tökéletes bírót (...) és kérdezzük, melyik fogja igazságosabban osztani az igazságot? A felelet (...) nem lehet kétes: a tökéletes bíró. Mert a törvényhozó a milliók igazát keresi, a bíró az egyesét.” (...) „(Mégis) a törvény, ha kevésbé igazságos is, de biztos; a bírói bölcsesség, ha igazságosabb lehet is, de bizonytalan.” (...) „A „merevség, mely minden törvényi szabályozásnak gyengességét képezi, egyúttal erejét is.”⁵⁵

⁵³ Ld. HORVÁTH Attila, A magyar magánjog történetének alapjai, Gondolat Kiadó, Bibliotheca Iuridica, ELTE ÁJK, Jogtörténeti értekezések, 33., sorozatszerkesztő: MEZEY Barna, Budapest, 2006, 100.o.

⁵⁴ Ld. SZLADITS Károly, Magyar magánjog, I. Általános rész, Személyi jog, Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1941 45.o.

⁵⁵ Ld. SZÁSZY – SCHWARZ Gusztáv, Újabb magánjogi fejtegetések, Budapest, 1901, 209-210. o.; SÁNDOR István, A magyar magánjog általános elvei –Benke József monográfiájáról, Magyar Jog, Budapest, 2022/7-8. szám, 463. o.; SZALMA József, A jog változó és változatlan jegyei, mai szemmel, A jogváltozás Pickler Gyula elméletében, Valóság, Budapest, 2017/5. sz. 96- 107.o. Uő., Glossa Iuridica, KRE ÁJK Budapest, 2019/3-4. szám, 9-27.o.

IV. A kódex teljességi törekvésének módszerei, a generálklauzulás és kazuisztikus szabályozás, a joghézag pótlásának módszerei, a nem állami jogalkotói tevékenységből származó szabályrendszerek felvétele, a törvényi definíciók, az analógia

Egyik 17. századi (porosz magánjogi, rendi) kodifikáció (Landrecht) a kodifikátor azon igyekezetében, hogy esetszerűen, **kazuisztikus** módszerrel, minden szabályozandó kérdést felöleljen, több mint 22 ezer szakaszból állt. A jogalkalmazó azonban már a hatálybalépés másnapján joghézagra bukkan. Megmutatkozott, hogy a kazuisztikus módszernek, teljességre való törekvésének ellenére, alapvető hiányossága, hogy a múlt eseteit nem lehet mindig a „jövőbe vetíteni”, általános normák nélkül, és gyakran okoz joghézagot.

A kodifikációs „technika”, a nomotechnika, azóta alaposan megváltozott. A változás a **generálklauzulás** módszer és az egyedi, eseti, vagy **jogintézményi szint kombinációját** vonta magával. Megmutatkozott, hogy a generálklauzulás módszer, a minél általánosabb jogszabály, annál tartósabb. Ezt a módszert követte a francia Code civil (1804).⁵⁶ Az eredménye az volt, hogy maga a kódex egészen 2016-ig alig változott. Hátránya az volt, hogy a generálklauzulák magukkal vonták a **joghézag** jelenségét.⁵⁷ Minél általánosabb egy jogszabály (pl. a jóhiszeműség, a tisztesség követelménye, stb.) annál inkább csökken a szabályozási képessége. Ezért a francia törvényhozó a **kódexen kívüli törvényekkel** pótolta a kódexet, közelebről szabályozva, mélyítve az alapelveket. Így alakult ki a szociális törvényhozás, a társadalombiztosítás, az egészségbiztosítás, a balesetbiztosítás stb. A külön törvények ily módon szinte „folytatásaivá” váltak a kódexnek. A különtörvények könnyebben voltak adaptálhatóak a kor körülményeihez.

A kódex másik pótlási módszere az, hogy **a nem állami jogalkotásból származó szabályrendszereket** (szokások, kereskedelmi szokványok, szakmai és hivatási szabályok, stb.) **felvette** soraiba, igaz, jogi

⁵⁶ Ld. SZALMA József, A francia Code civil kötelmi jogi reformjáról, különös tekintettel az új magyar Ptk. korelatív, vagy konvergens szabályaira, Miskolci Jogi Szemle, XVI. évfolyam, 2021/1. sz. 1. kötet, 6-17.o (I. rész), uő. II. rész: Miskolci Jogi Szemle, 2022/1.sz.32-50.o.

⁵⁷ Ld. SZALMA József, A joghézag – különös tekintettel az európai és a magyar magánjog generálklauzuláira, Glossa Iuridica, VII. évf. 12. szám, KRE ÁJK, Budapest, 2020, 335-363.; uő, A joghézag az európai és a magyar magánjogban, Létünk, Újvidék, L/2020/2. sz., 7-36. o.

sztemderdel meghatározott „szűrőjén” keresztül, pl. jószokások, jóerkölcs. Ilyetén a bíró a jogértelmezés során csak azokat a szabályokat alkalmazhatta, melyek megfeleltek a generálklauzulás szűrő elvárásainak. Voltak olyan, még a kánonjogból és a morális teológiából származó rendszerint minden európai kódexben és az új magyar Ptk-ban, ma is érvényes szabályok, pl. az uzoratilalom, amelyek mint jogintézmények kerültek be a kódexekbe. A **jogintézmény** tapasztalati alapon kialakult tipikus tényállásokon alapuló jogszabály, mely egy-egy alapelv mentén alakult ki. Egy alapelvet, pl. méltányosságot, azaz a visszterhes szerződéseknél a szolgáltatások megközelítő egyenértékűségének elvét, nemcsak egy, hanem több jogintézmény oltalmazhatja, pl. felén túli sérelem, uzoratilalom, megváltozott körülmények, kellékszavatosság, jogszatosság, stb. intézményei. Ily módon a jogintézmények is pontosítják az alapelvi jogszabály, esetünkben a megközelítő ekvivalencia, vagy a generálklauzulák, esetünkben a méltányosság jelentéstartalmát.

Újabban a pontosításra és teljességre való törekvést mutatják a **törvényi definíciók** is. Az EU-ban mind az irányelvi mind a rendeleti típus jogszabályok rendszerint tartalmazzák a törvényben használt kifejezésekre vonatkozó fogalom meghatározásokat, rendszerint a törvény elején. Újabban ez előfordul a magyar jogalkotásban is. Így pl. az új magyar Polgári Törvénykönyvben, ezúttal a törvénykönyv végén, a nyolcadik könyvben meghatározza a törvény egyes kifejezéseinek jelentését, pl. mit ért a jogalkotó a fogyasztó fogalma alatt. Ezek a definíciók azonban csak az adott törvényben használt kifejezésekre vonatkoznak. Tehát az egyik törvényben adott fogalom-meghatározás más törvényben használt azonos kifejezés jelentésére már nem terjed ki. Ezek a fogalom-meghatározások jogi természetük szerint közvetlenül nem minősíthetőek normatív, szabályozó jellegűeknek, inkább a jogértelmezést segítik elő. Előnyük a törvény pontosítása, hátrányuk, mint minden definíciónak, hogy a létrejövetelük idején fennálló jogfelfogást tükrözik, tehát szinte rögzítik az akkori jelentést, megállítván a jelentésbeli fejlődést, módosulást.

Az **analógia** mint a joghézag pótlásának eszközét, csak a polgári jogi kódex alkalmazása során lehetséges, a büntető jogban kizárt. Mind a generálklauzulás szabályozás mind a kazuisztikus szabályozás során elő fordulhat a joghézag. A generálklauzulák esetében azért, mert a tág normatartalom csupán diszpozitív résszel rendelkezik, s szankciója a konkretizáló jogintézményben sem található. Az egyedi szabályozásnál pedig azért, mert szűk jelentéstartalma miatt során az illető norma, habár kellene, nem alkalmazható új esetre. Az analógia azt jelenti, hogy az új,

nem szabályozott tényállásra egy hasonló tényállású szabályozott normát kell alkalmazni. A büntető jogban azért nem alkalmazható az analógia, mert e jogágban joggal dominál a nullum crimen elve, vagyis az, hogy senki sem büntethető olyan cselekményért, amelyet az elkövetés időpontjában a Btk. nem tiltott. Az analógia módszerének alkalmazása ezt az elvet törölné és jogbizonytalanságot okozna.

V. A kódexjog és a precedensjog a hatalmi ágak megoszlásának fényében

Montesquieu⁵⁸ a francia polgári forradalom hatására fogalmazta meg a jogállamiság követelményét, a hatalmi ágak funkcionális és horizontális elválasztását. Az ő elmélete szerint a jogalkotó, az országgyűlés, csak a törvények meghozatalára, a bíróság csupán a törvény alkalmazására, a végrehajtás (kormányzat) a törvény alkalmazása feltételeinek biztosítására illetékes. Ilymódon a bíróságnak nincs jogalkotási hatásköre, azzal, hogy ő független, s csak a törvényhez kötött, a jogalkalmazás során más hatalmi ág által nem utasítható. A hagyományos precedensjogban, amilyen jelenleg is, az angolszász jogrendszerekben (Anglia, USA, Canada) és a korábbi XIX. századi és XX. század első felében, a magyar Curiális - precedenciális jogban, a legfelsőbb bírósági állásfoglalások is, akár nem konkrét ügyben hozott döntések, a törvény által nem szabályozott kérdésekben, jogforrásként szolgálnak, szolgáltak. Ez a magyar jogban annál inkább volt jelentős, mert ebben az időszakban nem volt polgári jogi kódexsz. Igaz, az 1928. évi Mjt-re, habár nem lépett hatályba, a magyar praxis, azaz a Curia, hivatkozott úgy mint jogszabályra.

VI. A bírói jogértelmezés hézagpótló szerepe, az autentikus értelmezés és a jogváltozás

A jogértelmezési doktrína mintegy jogon kívüli tanítás, kifejlesztette a jogértelmezés módszereit, az Iheringi normatív elméletet és a későbbi jogi hermeneutikai elméletet elfogadván. Ezek között a nyelvtani, logikai, intenzív, vagy belterjes, extenzív, vagy külterjes, szisztematikus, történeti és más módszereket, azzal a céllal, hogy hozzá járuljon a jog helyes és méltányos értelmezéséhez, a törvény szava és szelleme szerinti jelentéstartalom feltárásához. Ha a törvény zártkörű felsorolást tartalmaz,

⁵⁸ Montesquieu, A törvények szelleme, Párizs, 1748.

nincs helye a külterjes, tág értelmezésnek, ha példaszzerű felsorolást tartalmaz, a példák szerinti analóg más esetekre is kiterjeszthető a jogszabály. Komoly kérdésként merült fel, hogy a jogszabály csak az eredeti törvényhozói szándék szerinti, vagy a bírói gyakorlat által kifejlesztett „evolúciós” jogfelfogás szerinti álláspont a helyes. Az első jogfelfogás előnye az, hogy a jognak állandó normatív jelentéstartalmat biztosít, ezáltal növelve a jogbiztonságot, a második előnye az, hogy az általános jogszabályoknak a körülményekhez, tényálláshoz igazodóan, megengedi az új jogértelmezést, mélyítvén a törvény jelentéstartalmát. *Ihering* normatív doktrínája szerint a jog azok után, hogy hatályba lép, önálló útra tér, az új értelmezés lehetséges, a jog nyelvi, logikai, objektív jelentéstartalmára, mely adott esetben eltérhet a törvényhozó „eredeti” szándékától. Ennek az értelmezési módnak az a hátránya, hogy figyelmen kívül hagyhatja az eredeti törvényhozói szándékot. Ennek a hátránynak az áthidalását szolgálta az ún. **autentikus értelmezés**, melyre akkor került sor, amikor azonos jogintézmény eltérő praxist hozott. Ilyenkor a jogegységi határozatokon túlmenően, maga a törvényhozó szabta meg a helyes értelmezést. Igaz, erre mind a magyar jogban, mind a külföldi jogban igen ritkán fordult elő. Ehelyett szerepelt a pontosítást célzó **jogmódosító** törvényhozói „intervenció”, beavatkozás. A hagyományos magyar jogban a jogalkotói értelmezésre különösen azért nem került sor, mert a precedensjog, rugalmas voltánál fogva, lehetővé tette a jogfejlődést, azaz a sajátos tényálláshoz való adaptációt, anélkül, hogy a törvényhozói „értelmezésre” egyáltalában sor kerülhetett volna.

VII. A kódexben előírányzott generálklausulák közvetlen alkalmazásának feltételei

Általánosan elfogadott nomotechnikai szabály szerint, a generálklausulák közvetlen alkalmazásának nincs helye.⁵⁹ Egyrészt azért, mert jelentéstartalmuk igen tág, amivel szabályozási készségük is csökken. Másrészt azért, mert rendszerint előfordulási helyükön, pl. bevezető, alapvető rendelkezésekben csak a norma elvárása, célja, tehát diszpozíciója (rendelkező része) található meg, de hiányzik a jogszabály szankciója, a diszpozíció megszegésével járó jogkövetkezmény. Mégis, joghézag

⁵⁹ Ld. pl. az osztrák jogirodalomban: Franz BYDLINSKI, *Möglichkeiten und Grenzen der Präzisierung aktueller Generalklausel*, Festschrift für Wieacker, Wien, 1990, 204. o.

esetében, sor kerülhet a generálklauzula alkalmazására. Ha a generálklauzulát feldolgozó, jogintézmény, a kódex normatív részében, közelebbről szabályozott, beleértve a szankciót, akkor az adott jogintézmény szankcióját kell alkalmazni. Ha azonban a törvénykönyvben nincs konkretizáló jogszabály, a polgári jogban megengedett az analógia, amelynek értelmében a szabályozatlan esetre értelemszerűen alkalmazható a tényállásban hasonló szabályozott jogintézmény szankciója. Vannak olyan jogirodalmi vélemények is, hogy a generálklauzulákat alkotmánykonform értelmezés útján, vagyis az alkotmánnyal összhangban való értelmezés, jogfejlesztés segítségével kell alkalmazni.⁶⁰ Sokat kutatott és vitatott a jószokások (die guten Sitten) generálklauzulának értelmezése. Általában a polgári törvénykönyvek, így a magyar is, semmisnek tartják azt a szerződést, amely ellentétben áll a jószokásokkal. (Sittenwidrige Geschäfte). A probléma abban mutatkozik meg, hogy lehetetlen a törvényben esetszerűen, maradéktalanul felsorolni azokat a szerződéseket, amelyek jószokáselleneseknek mutatkoztak a jogalkalmazásban. Bár a praxis gyakorta hivatkozik az ilyen jószokásellenes esetekre, pl. amikor az ajándékozás célja, hogy megkerülje a kódex öröklési jogi kötelezéséről szóló rendelkezéseit.⁶¹ Ilyen generálklauzulák még a „jóhízeműség és tisztesség” (Treu und Glauben) az „elvárhatóság”, stb. Werner FLUME műveiben utal arra a jelenségre, hogy a jogalkotó gyakorta indokolatlanul „menekül” a generálklauzulás szabályozás világába (Flucht in Generalklausel), még akkor is, amikor szükség volna a konkrét szabályozásra.⁶² Nyilván meg kell találni, a szabályozási tapasztalat alapján, a mértéket, és a mércéket, a „generálklauzulás” és konkrét szabályozási módszer kombinálása útján. Vagyis, főszabály szerint a generálklauzulákat az őket konkretizáló jogszabályok, jogintézmények szűrőjén keresztül lehet alkalmazni. Eközben tekintettel kell lenni a polgári jogban általánosan elfogadott szerződési autonómiáról szóló elvre, ami lehetővé teszi, hogy a

⁶⁰ Ld. CANARIS, Die verfassungskonforme Auslegung und Rechtsvorbildung im System der juristischen Methodenlehre, in *Privatrecht und Methode*, Festschrift für Kramer, Wien, 2004, 143. o.

⁶¹ Ld. pl. PEER, Zur Umgehung des Schenkungspflichtteils, *Juristische Blätter*, 2001, 129. o.; OGH (Osztrák Legfelsőbb Bíróság) SZ 73/55; OGH RdW, 2003, 319; KOZIOL – WELSER/KLETEČKA, *Bürgerliches Recht*, Band I Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht, 14. Auflage, Manz Verlag, Wien, 2014, 199. o. (Verstoß gegen guten Sitten).

⁶² Ld. pl. Werner FLUME, *Rechtsgeschäft und Privatautonomie*, Festschrift, DJT (Deutscher Juristentag) I, 135.

közrend keretében, a felek akarata szerinti és nem a törvény „diktálta” (amilyen a kivételes a kötelező szerződéskötés) szabályozást. A polgári törvénykönyv ezért megengedő jellegű szabályokból áll, melyek azonban kötelezővé válnak, ha a felek egyedi jogi (jogügyleti) aktusukban másként nem rendelkeznek (szubszidiaritás elve). A polgári jognak azonban vannak tilalmai is, mint a másnak való jogellenes károkozás, melynek megszegése a károkozót a teljes kártérítésre kötelez, függetlenül attól, hogy ki a károkozó, tehát akár még az államot, vagy szerveit is, összhangban a polgári jogban uralkodó, általánosan elfogadott, mellérendelési elvvel. Jelentős az is, hogy a modern polgári jog kodifikációi rendre és elvben a polgári jogra jellemző egyforma szankcióval illetik mind az anyagi javak, mind a személyiségi jogok megsértéséből eredő kárt, vagy sérelmet. Pontosabban, a hangsúly azon van, hogy a polgári jognak nemcsak az anyagi, hanem a joggal oltalmazott személyiségi javakat egyaránt és ezeket egyenrangúan oltalmaznia kell. Ilyen és tágabb értelemben, az a kérdés dőlt el, miért lenne „kár” csupán az anyagi javak megsértése, és ugyan miért nem számít „kárnak” a személyiségi javak megsértése. Találó megfogalmazása a francia jognak: a „dommage moral” és a „dommage materielle” (erkölcsi és anyagi kár) kifejezéspár, mert kár az egyik és a másik is, miközben distingváltan nyújtja a szankciókat, akár pénzbeli akár nem pénzbeli elégtételnyújtás (satisfaction) és kártérítés (responsabilité materielle) útján. Végül is ugyanezt vallja a német, az osztrák, a svájci, az olasz, spanyol, stb. jog. Amit végül is, az új magyar Ptk. is, igaz, nem kevés, a korábbi rendszernek felróható jogirodalmi félreértés és gyakorta meddő disputa után, immáron szinte elkülönülten a kártérítési jogtól, végül is elfogadott.

VIII. Összefoglaló helyett

A magyar jogforrási rendszer fejlődésmenetére, tekintve a polgári jogra, jellemző a precedensjog és a kódexjog „párharc”, és ebben a XIX. század első feléig döntően a precedensjognak volt túlnyomó szerepe. A XIX. század második felétől azonban rendkívül jelentős kodifikációs tervezetek pandecta rendszer szerint, részenként jönnek létre, azonban nem lépven hatályba, jelentős teret nyújtottak a precedensjog továbbélésének. A XX. sz. elő felében az Mjt (1928) megalkotásával európai szintű teljes kódexjavaslat megalkotására került sor, de ez sem lépett hatályba. Megmutatkozott a precedensjog előnye, nevezetesen az, hogy rugalmas, alkalmas a jogfejlesztésre, de hátránya is az, hogy nehezebben ismerhető

meg, nehezebben követhető. A kódexjog előnye, hogy előre ismert, jogbiztonságot nyújt, hozzá férhető. Hátránya az, hogy habár jövőbe néző, meghozatala idejére rögzíti a jogot. Végül a kódexjog „győzött”: 1959-ben hozták meg az első Ptk-t egyúttal hatályon kívül helyezvén az addigi rendkívül jelentős, értékes curialis precedensjogot. A rendszerváltás után a Ptk-t számos, a közösségi jogra és a piacgazdálkodás követelményeire tekintettel, harmonizációs módosítás érte, ennek sokasága végül indokolta a rekodifikációt. Erre végül is eredménnyel sor került, 2013-ban. Azóta volt néhány jelentős módosítás, melyre szükség mutatkozott. A módosítások azonban nem kérdőjelezték meg az kódex rendkívüli társadalmi és gazdasági jelentőségét, megalkotóinak tartósságra és jogbiztonságra való törekvését. Az immáron egy évtizedes alkalmazása során megmutatkozott, hogy az Alaptörvényben megszabott hatáskörbe tartozó kúriai jogegységi határozatok hozzá járultak a Ptk. jelentéstartalmának mélyítéséhez. Habár ezek nem precedensek, önálló jogforrásként nem szerepelnek, nem jelentik a „bírói” jogot, a jogalkalmazással párhuzamos jogalkotási funkciót, - rendkívül jelentősek, mert a törvényi jog helyes és egységes értelmezését szolgálják. Vannak azonban ettől eltérő álláspontok is, úgy gondolván, hogy a jogegységi határozatok jogforrásként szolgálnak, tehát precedensjogként is minősíthetők.